

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

Septimus Fons inuentionis. Γνωμαί. Capvt IX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

belliam nimis solerter ad usum, vel minimè industriolorum militum excogitatum vidisset, nunc iure dicendum sit; *Papa virtutem sustulisti: vos eruditi viri doctrinam peritis, imperitisque hominibus fecistis communem.*

Sed tamen in tractatione magnum est discrimen, nec ubi Achillis hasta, ibi Achillis est manus. Videndum est imprimis, ut testimonia commodè, & loco dicatur, non omnes orationes decent, ille quæ totæ ad suavitatem, & dictionum delicias sunt compositæ, rarè istum testimoniorum usum admittunt, ita veretur de numero suo suarum periodorum ambitu discedere, aut si interdum assumunt, parcè delibant, suntque in *refectu* potius rei, quàm in recitatione occupatæ. Quæ verò, rationum pondera, & sensus, magis quam verba sectantur, magni faciunt auctoritates, in quibus tamen tenendus est modus, si enim nimis sint, si communes, si sine vi, & pondere allata, puerum magis colligentem sapiunt, quàm virum ingeniosum.

Hic existit aliqua dubitatio, vtrum Græcæ Græcè referenda, carmina etiàm orationi adtexenda sint: Quod ad primum attinet, Demetrius Phaler. in lib. quem de elocutione scripsit, eos reprehendit, qui Græcis vocibus peregrinas immiscerent, & hoc ab Oratoris elegantia docet esse disinctum. Ex quo perpetam faciunt illi, qui ad eruditionis ostentationem in vna oratione omnia confundunt idioma. Tiberius in senatu noluit Græcam vocem *ὑστρομα* usurpare, quæ tamen maximè necessaria videbatur. Quid igitur, qui sine vlla necessitate Hebraicorum, Græcorumque testimoniorum syluam congerunt, tum satis oratores sapere videntur? In libris, commentarijs, & ad probabilitatem, non delectationem compositis orationibus, vbi necessitas exigit, si maiorem vim, & pondus oratio sit habitura, istud usurpare non est indecorum, & in explicationibus quidem auctorum dignitatem habet permagnam. In concionibus verò sarrago tot peregrinarum linguarum, cum præsertim concio res sit popularis, non adeo plebeijs auribus iucunda, quæ magis afficiuntur, eò quòd liquidius intelligunt: itaque Græca sæpius, aut Hebraica citare superuacaneum est, nisi forè ea sint efficacitate dictionis, ut facillè alieno idiomate reddi non possint. Hoc pacto Græcum verbum se usurpasse in senatu cõmemorat Cicero. Phil. 1. & in Pisonem habet argentum, *ἄργηρον*; sed

hæc quàm sobria. Neque verò magis errore vacant, qui in gallicis concionibus, seu orationibus, latinorum prolixos locos, & communes sine vlla vi, & *ἰσχυρισμῶ* coagmentant; Græcos etiàm auctores, ut Diuum Gregorium Nazianz. & Chryostomum latinè loquentes inducunt, cum elegantius nostrate lingua redderentur.

Versus porò nec multos ingeri, nec omnino excludi velim: nam qui ad excludendos ab oratione versus Ciceronis, & Demosthenis exemplum afferunt, parum mea sententia proficiunt. Neque enim magnopere mirandum est, si in negotiosis concionibus, vbi consultò artem, & eruditionem occultant, potarum testimonia non expromunt, qui in literario potius puluere sunt commemorandi quamquam insunt aliqua vestigia, ut in Orat. pro Muræna, & in Pisonem. Sed hæc in exornatijs orationibus longè commodiorem sortita sunt locum. Auctoritatem habemus ex Dione Prusæo gaussimo oratore, qui Homericis versibus in ijs, quas sapienter, copioseque conscripsit orationibus, usus est sæpissimè, quamquam quid Dionem appello: nonne & D. Paulus in ea nobilissima concione, quam de Deo Athenis habuit, Arati illud usurpauit *ἰδὼν ἕως ἡμῶν*. & D. August. inferni. de SS. Innocent. ad populum, sententiam illam tritam:

Creuit amor nummi, quantum ipsa pecunia creuit.

Septimus Fons inuentionis.

Ἰνὸνματ.

CAPVT IX.

Testimiorum gemmæ sunt, quæ à Græcis vocantur *ὑψώματα* dicta grauias, & sententiosas, quorum apud veteres tanta fuit auctoritas, & pretium, ut nihil ad maiestatem orationis exaggerandam putarent: excitatijs. Itaque & summam laudem meruit Thucydides, quòd sententijs appositè usus esset, & poetarum vtilissimus habitus est Hesiodus, qui licet ad Homeri grauitatem, nec argumento, nec dignitate carminis assurgat: tamen ob crebras quas habet sententias, mirificam laudem apud posteros est consecutus. His artibus à tenero fingi, erudiri que pueros volebant, non modò ut ad normam virtutis surgentem aratulam conformarent, sed etiàm ad eloquæ-

quentiam, cui peritiles videbant γυμνας, ad-
iumenta suggerent. Antiquissima sunt, (in-
quit Quintil.) quae proprie, quamvis omnibus
idem sit nomen, sententiae vocatur, quas Gre-
ci γυμνας appellat. utrumque autem nomen
ex eo accepertunt, quod similes sunt consilij,
& decretis, ut illud Afri Domitij. *Principis
qui vult omnia scire, necesse habet multa igno-
scere.*

Aliae porro graues sunt, & magnificae,
quales Platonis, & Philonis sententiae de Deo,
& rebus diuinis: ut, κατὰ τὴν ἐναὶντ ἄντα
θεὸν ὁρῶντας ἀνατάρτωσιν, καὶ πρῶτας διδά-
μεις ἀγαθότητα, καὶ ἕξασίαν, καὶ ἀγαθότητι τὸ
πάν γυγενήκεναι, ἕξασίαν ἢ τὴν γεννηθέντ
ἀρχῆν, τίτον δὲ σιωπῶντων ἄμφοιν τὸ λόγον.
Penes, inquit, unum Deum aue sunt excelsissi-
ma, & prima virtute, bonitas & potentia, & e-
ius quidem bonitate omnia in hanc lucem exci-
tata, potentia: uero ἀνάμινιστραται: Tertiu quid-
piam est, cuius nexu duo priora copulantur, uer-
bum Dei, & illa quidem per duo Cherubin, hoc
per ig. cum gladium significatur. Hae plena
maiestatis, quum ut augeat, addit, se hanc do-
ctinam ab anima sua θεοῦ ἀπ τοῦ μίνυ diuino fu-
tore incensa accepisse. Tale illud D. Aug. De
us melius scitur nesciendo. Aliae sunt acutae, &
breues, quales sunt illae Senecae, Boetij, Taciti,
Salustij, Q. Curtij, &c. ut *Quaedam tempora eri-
piuntur nobis, quaedam subiacentur, quaedam ef-
fluunt. Magna pars uita, elabitur m. le ageni-
bus, maxima nihil agentibus, tota aliud agenti-
bus. Diu differitur uita, et transcurrit. Fiet, ut mi-
nus ex crastino pendens, si hodierno manum in-
ieceris. Vivere uolui, qui mori non uult, & quae
ex alijs citat, maxime ex Publico Syros.*

*Avaro tam deest quod habet, quam quod non
habet.*

Habet quod uult, qui ualle quod, at est potest.

Iniuriarum remedium est obliuio.

Corn. Tac. Pessimum ueri affectus, & iudicij uenenum sua

Hist. l. i. cuique uirilias.

Salust. Auaritia omnia uenalia habere edocet.

Q. Curt. Animus ueraci qui sit, scit tui ad aggredi.

*Regum sapius opes assensatio, quam hostis ener-
tit. Et caetera infinita.*

Aliae sunt festiuae, & prouerbiales: ut

Ex strama. Αδολοχηματι Σπαρταν ελοι, αλλο ἢ οὐδέν.

Teo Graco. Auaritia Spartam capiet, nihil praerem.

Αἰτιον γήρας κορυδὸν γεότητ ἄμεινον,

Aquila senectus Gracculi iuuentute melior.

*Δελφός ἀνήρ σέφανον μὲν ἔχων διΐψη δὲ ἄσσο-
λαλῆς.*

*Delphus uir coronam quidem habens, sed sitis
periens.*

Δίος ω πῶκε δῖωκων οὐδ ἕτερον χαλαρήψη.

Duos lepores uanani, neutrum capies.

*Θρέψαι τὰς λυκαίδεις: θρέψαν κύναις ὡς φά-
γοντι: Theocric.
Anaxag.
Laert.*

Paſce luporum, paſce caſulos, ut te lanient.

Λύχνος χρεῖαν ἔχων ὀπιχῆν μέμνη ἔλαορ.

Lucerna si indigeas, memento oleum infundere.

*Μὴ κίνας Καμαρίναν ἀκίνητ ἄμεινον. Steph. de
urbib.*

Noli mouere Camarinam, quiescens melior est.

Νεκρὸ σῶμα λόντος ἐφουρίζσιν λαγῶσι.

Mortui leonis cadaveri insultant lepores.

Οὐδέ θεῶν ἀλέθσσι μύλοι, ἀλέθσσι ἢ λεπτά.

*Sero molunt Daorum mola, sed bene comminu-
unt.*

*Πολλοί τοι νεροχοροφόροι παύροι δὲ τε Βακ-
χοι.*

Multi Thyrsiferi, pauci Bacchi.

*Πελοπόδοσ κεφαλή ἐνὶ μέρ χακός, ἐν ἢ ἢ
ἐδλόρ.*

Polyppi capiti bonum inest, & malum.

*Dici non potest, quantam uenustatem spirent
huiusmodi elegantiae, quos, qui sibi familia-
res continuo usu reddunt, praeciara ad uenu-
standam orationem comparant adiumenta.
Pleni sunt autem libri, & ueteres, & noui his
locis communibus, ex quo penè in contemp-
tum uenerunt apud fastidiosos: seligenda e-
runt in tanta syula lectissima quaeque. Dein-
de obseruandum quod monet Quintilianus,
non debere esse minus crebras sententias. Ter-
tiò, personae esse accommodandas: parum e-
nim decet adolescentem adhuc rerum impe-
ritum, praefertim suo Marte sententiosè lo-
qui.*

*Cum sententia congruit apophthegma, nisi
quod sententia laxius plerumque sumitur. A-
pothegma autem semper est dictum breue,
torundum, & sententiosum, ut desinitur a
Budaò. Adde, quod decus accipiat ab illu-
stribus personis, quibus maxime tribuuntur
apophthegmata, quales sunt Pontifices, Impe-
ratores, Reges, Legati. Hec quo pretio fuerint,
satis indicat eruditus de Apophthegmatis Plu-
tarchi libellus, quem Titiano Imperatori ob-
tulit.*

*Lib. 1. An-
thol.
Plut. de ser-
numinis
uindicta.
Plato in
Phadone.
Plutar. de
aud. poet.*

tulit. Cuius vestigia secuti syllogistica, nobis innumerabilem vim apophitegmatum prodiderunt. Non est semper in eo adeo antiquis insistendum, ut nostra tempora ingeniorum, dictorum, exemplorumque fecunditate satis opulenta negligamus. Ideo præclarum erit nostrorum Regum, & illustrium virorum admiscere sententias, quales feruntur HENRICI MAGNI quarum selectas aliquas quam ex Gallico Patris Richeomij, viri de eloquentia gallica perbene meriti, latinè reddidi. Fuit profecto in admirabili rege illa extemporaneorum dictorum insignis felicitas, & Βραχυλογία λακωνικότης, digna, quæ memoriæ commendetur monumentis.

uiratus constitutus est ab eodem Imperatore, delectique Joannes Patrius vir consularis, & exquæstor, Leontius magister militum ex P. Prætorio. Phocas magister militum, & Patrius, Basilides Patrius ex præfecto prætorio Orientis, Thomas exquæstor sacri palatii. Tribonianus Magister officiorum, Constantius comes sacrarum largitionum, Theophilus comes sacri Consistorij, Dioscorus, & Præsentinus togati Iudices sacri Prætoriani. Illi ex tribus Codicibus Gregoriano, Hermogeniano, & Theodosiano, tertium elucubrauerunt illum ipsum Iustinianum. Ex his fontibus, iuris peritis maxime petenda est eruditio, quæ quam grauis sit, quam prudens, quam locuples, quis pro dignitate satis complecti possit: cum præsertim Christianæ veritatis face illustrata, ad summum generis humani bonum, tam salutares leges prodierint. Et quamuis ex gentilitatis malo præsci legislatores in varios inciderint errores, magna tamen sapientiæ vestigia in ijs plerumque est reperire, qualia sunt illa apud Persas.

Baron ad an. Chryp. 529.

Ostendit fons inuentionis, leges.

CAPVT X.

Legem Regiam Deorum, & hominum appellat Pindarus apud Athenæum, quem secutus Nonnus in Dionysiis cecinit.

Α γνος ἀναξ δ' ἡτῶν, κ' ἀθανάτων.

Et est certe vnicum quoddam, quod vniuersum mundum regit, imperandi, prohibendique sapientia. Ex quo magnæ sunt auctoritatis leges, si modo ad æternæ veritatis normam componantur. Nam, ut ait D. Augustin. *Omnium legum eji manus censura, nisi diuina legis imaginem gerat* Vt corpora nostra sine mente, sic ciuitas sine legibus, suis partibus, ut neruis, ac sanguine, & membris xti non potest.

Rom. Dion. 1.1. Cic. 2. de leg.

Vol. 1.3.

Auhores v. riarum legum.

Atque, ut magna est legum excellentia, & maiestas, sic etiam iuris prudentia, quæ easdè tractandas suscepit, sapientiæ feminarium est, & omnis prudentiæ officina. Cum præsertim constet leges, à prudentissimis sui xvi mortalium inuentas, sæculorum, ingeniorumque accessione ad immensum decus effloruisse. Cecrops Atheniensibus leges præscripsit, Argiuis Phoronæus, Cretensisibus Minos, & Radamanthus, Lycurgus Lacedæmonijs, Babylonijs Zoroastres. Romani postea ex sapientissimis quibusque duodecim tabulas compilarunt, quas merito (vel Ciceronis testimonio) multorum Philosophorum scriptis anteponas. Sed omnium ingenia, labores, & curas vicit Iustinianus Imperator in codice edendo, quem Iustinianum de suo nomine appellauit. Ad hoc curandum opus, Decem-

Iustitiam ante omnia colunt, & ad Xenoph. tam pueri exercentur, ex quo Xenophon Li. Cyropucios apud Persas ad discendam iustitiam, Prudentia non secus ac in ludum literarium Græci & im. gr. solent frequentes conuenisse memorat, *τασιν μαθησομεν δὴ παρὰ τοῖς ἐπιστάταις τὰ ἀσπασαλῆα ποικίλων τεσ δὲ ἀγασσι μαθάνοντα ἑκατόν ἔτη, καὶ λέγουσιν, ὅτι ἐπὶ τῷ ἔργοντα, ὡσαύτ παρ' ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα μαθησομενοι*

Item veritatem sectantur, dolum malum æmouento, Magistratibus parento. Ingrati in iudicium vocantur, & pro delicto puniuntur. Adulteria, & lecti genialis iniurias vindicant, &c.

Joseph. l. 11. c. 6. Aegyptij. Herodot.

Apud Aegyptios.

Singulis annis apud prouinciarum præfides, omnes vnde viuunt demonstrant. Si quis scelus faxit, aut vnde legitime viuat non demonstrauit, capitale est.

Periuri capite multantur.

Athenienses. Laert. in ang.

Apud Athenienses.

Si quis in inscultum hominis cadauer incidat, omni parte id terra obruat, & sepeliat ad occasum spectans.

Athei morte multantur.

